

”ROGARSKAVELN”

— *gamla tiders bokföring.*

Varje byalag eller ”tunnlag”, som de kallades på Soll, bestämde på ett enkelt sätt på bystämman om sina gemensamma angelägenheter, såsom byvägar, stängselskyldigheter m.m. Att stängsla väl var viktigt på en tid, när boskapen till stor del på egen hand fick söka sin föda i skogen och på bygatorna. Stängselskyldigheten kunde vara betungande, ”rogardn” skulle vara 9 kvarter (1,3 m) från marken och alla stängsel tillsammantagna ha en anseelig längd. Vid arvskifte skulle gårdens hela stängselskyldighet uppges. År 1827 hade en gård t.ex. 1.248 1/2 famnar stängsel (2 1/4 km).

Synemän valdes på bystämman, och synen skulle gå medsols. Senare gjordes en eftersyn, då bristfälliga partier bättrades av synemännen, varefter böter utkrävdes av den försumlige. Synemännen lagade med björkstör och björkvidjor, som bara höll ett år och blev den försumlige till åtlöje. Det sägs att böterna i gamla tider utkrävdes i öl. Ur ett sockenstämmoprotokoll av 1667: ”Fjärdingsmannen skulle utfordra böterna och av dem en del använda till de fattiga, för de övriga hämtas öl uti en stuga, där de må sitta och dricka i all stillhet.” — På senare tid har man vid eftersynen vidtalat någon att laga det bristfälliga och sedan utkrävt betalningen därför i böter.

Markägarnas stängselskyldighet inristades på ”rogarskaveln” och kunde revideras vid arvskifte. Vid ändan av det fasade handtaget har det ingärdade områdets namn skurits in. Varje delägare har börjat sin andel med sitt bomärke. Vid arvskifte ändrades ofta bomärket med en ”skänk” el. dyl. för den arvinge, som fick andelen.

Efter bomärket följde med romerska siffror det antal famnar och alnar, som skulle stängslas, ev. även grind eller led. — I ett slätteränge torde alla ha fått sin andel efter areal eller fått stängsla den del, som vette mot ägora. Men i en täkt, där odlad jord växlade med slättersvedjor och trädbeväxt mark, har andelen beräknats efter reducerat jordvärde. Gärdesgårdens sträckning bestämdes och mättes upp med en s.k. "lantmätare", en två famnar lång stör med ett ledbart handtag på mitten. Hela området red. jordtal togs ur revboken, och antalet famnar eller delar därav pr kappland räknades ut. Stängselskyldigheten beräknades ända till fjärdedels tum! Vars och ens andel framgick av arvskiftena, och uppdelningen kunde börja. Var grindar och led med "stjysslor" (fördragbara störar) skulle vara bestämdes, och den som fick en sådan på sin lott skulle underhålla den. En mindre grind värderades till fem famnar och ett led till tre, en större och viktigare åkersgrind, t.ex. i Björka, till tio famnar, och en mindre till åtta.

"Rogarskaveln" var ett av uttrycken för det samarbete inom byalaget, som förr var så vanligt på Soll. Klasskillnad fanns inte, och ingen var helt ägolös, även om rikedom och fattigdom kunde växla. Ledningen låg oftast i de människors händer, som hade kunnighet och begåvning därför, men lagbildningen lämnade också utrymme åt den enskildes förmåga och kraft. Den starke hämmades i sin allt för stora växt, och den svage bars av gemenskapen. "Rogarskaveln" blev ett verktyg för det gemensamma ansvaret.

Håll Albert Jönsson

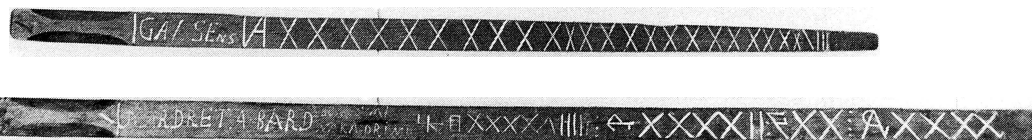

Foto: L.E. Klockar

